

λεία συνιδών καθυπηγμένην, παρεχώρει μὲν τὰ πρῶτα τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἄμυναν τοῖς τῶν λοιπῶν κρατοῦσι μερῶν ἅτε δὴ χρόνῳ προάγουσιν, ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδεὶς οἴός τ' ἦν ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ καὶ οἱ πείραν λαβεῖν ἐβελήσαντες αἰσχρὸν ὑπέμειναν τέλος, οὐδὲ βιωτὸν αὐτῶ τὴν ζωὴν εἶναι εἰπῶν, εἰ τὴν βασιλίδα πόλιν οὕτω κάμνουσαν παριδοί, παρεσκευάζετο τὰ πρὸς τὴν καθαίρεσιν τῆς τυραννίδος.

Ὅτι τὰς εἰδωλολατρῆσάντων καταστροφὰς ἐνθυμηθεὶς μάλλον τὸν χριστιανισμὸν ἐξελέξατο.

27 Εὐ δ' ἐννοήσας ὡς κρείττονος ἢ κατὰ στρατιωτικὴν δέοι αὐτῶ βοηθείας διὰ τὰς καχοτέχνους καὶ γοητικὰς μαγγανείας τὰς παρὰ τῷ τυράννῳ σπουδαζομένας, Θεὸν ἀνεζήτηε βοηθόν, τὰ μὲν ἐξ ὀπλιτῶν καὶ στρατιωτικοῦ πλήθους δεύτερα τιθέμενος -τῆς γὰρ παρὰ Θεοῦ βοηθείας ἀπουσίας τὸ μῆθὲν ταῦτα δύνασθαι ἠγείτο-, τὰ δ' ἐκ Θεοῦ συνεργίας ἄμαχα εἶναι καὶ ἀήττητα λέγων. Ἐννοεῖ δὴτα ὁποῖον δέοι Θεὸν βοηθὸν ἐπιγράφασθαι, ζητοῦντι δ' αὐτῶ ἔννοιά τις ὑπεισηλθεν, ὡς πλειόνων πρότερον τῆς ἀρχῆς ἐφαφαμένων οἱ μὲν πλείοσι θεοῖς τὰς σφῶν αὐτῶν ἀναρτήσαντες ἐλπίδας, λοιβαῖς τε καὶ θυσίαις καὶ ἀναθήμασι τούτους θεραπεύσαντες, ἀπατηθέντες τὰ πρῶτα διὰ μαντείων κεχαρισμένων χρησμῶν τε τὰ αἴσια ἀπαγγελλομένων αὐτοῖς τέλος οὐκ αἴσιον εὔραντα, οὐδέ τις Θεῶν πρὸς τὸ μὴ θεηλάτοις ὑποβληθῆναι καταστροφαῖς δεξιὸς αὐτοῖς παρέστη, μόνον δὲ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα τὴν ἐναντίαν ἐκείνοισ

ἦταν υποταγμένη σε τυραννική δουλεία, ἄφησε αρχικά την υπεράσπισή της στους διοικητές των άλλων περιοχών ως αρχαιότερους, αλλά επειδή κανείς από αυτούς δεν μπορούσε να τη βοηθήσει και όσοι το επιχειρήσαν είχαν αισχρό τέλος, λέγοντας ότι δεν αξίζει ούτε και να ζήσει, αν αδιαφορήσει που η βασιλίδα πόλη υποφέρει τόσο πολύ, ετοιμαζόταν για την κάλυψη της τυραννίας.

Ὅτι αναλογιζόμενος τις καταστροφές των εἰδωλολατρῶν ἀρχόντων ἐπέλεξε περισσότερο το Χριστιανισμό

27. Εκτιμώντας ορθά ότι του χρειαζόταν κάτι πολύ περισσότερο από στρατιωτική βοήθεια λόγω των καχοτέχνων και μαγικών μαγγανειών που χρησιμοποιούσε ο τύραννος, προσέφυγε στο Θεό ως βοηθό του, βάζοντας σε δεύτερη μοίρα τους οπλίτες και την αριθμητική υπεροχή των στρατιωτών -γιατί, αν απουσιάζει η βοήθεια του Θεού, θεωρούσε ότι αυτά δεν έχουν καμία αξία- και λέγοντας ότι η συνύπαρξη του θεού είναι ακαταμάχητη και αήττητη. Σκέφτεται λοιπόν ποιον Θεό έπρεπε να επιλέξει, και στην αναζήτηση του πέρασε από το νου του ότι από τους πολλούς προηγούμενους άρχοντες όσοι εναπόθεσαν τις ελπίδες τους σε πολλούς θεούς και τους λάτρεψαν με σπονδές και θυσίες και αφιερώματα, εξαπατημένοι αρχικά με ευχάριστες μαντείες και με χρησμούς που υπόσχονταν σ' αυτούς ευνοϊκές εξελίξεις, δεν βρήκαν αἴσιο τέλος, κι ούτε κάποιος θεός τους συμπαραστάθηκε θετικά για να μην υποστούν θεόσταλτες καταστροφές, κι ότι μόνο ο πατέρας του που ακολούθησε τον αντίθετα από αυτούς δρόμο, καταλόγισε σ' αυτούς πλάνη, ενώ ο ίδιος τιμώντας σε όλη του τη ζωή των υπε-

τραπέντα τῶν μὲν πλάνην καταγνῶναι, αὐτὸν δὲ τὸν ἐπέκεινα τῶν ὅλων Θεόν, διὰ πάσης τιμήσαντα ζωῆς, σωτήρα καὶ φύλακα τῆς βασιλείας ἀγαθοῦ τε παντός χορηγὸν εὐρασθαι. Ταῦτα παρ' ἑαυτῶ διακρίνας εὖ τε λογισάμενος, ὡς οἱ μὲν πλήθει θεῶν ἐπιβαρρήσαντες καὶ πλείοσιν ἐπιπεπτώκασιν ὀλέθροις, ὡς μὴδὲ γένος μὴδὲ φυῆν μὴ ρίζαν αὐτοῖς, μὴδ' ὄνομα μὴδὲ μνήμην ἐν ἀνθρώποις ἀπολειφθῆναι, ὁ δὲ πατρῶος αὐτῶ Θεός τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐναργῆ καὶ πάμπολλα δείγματα εἶη δεδωκώς τῷ αὐτοῦ πατρὶ ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη καταστρατεύσαντας πρότερον τοῦ τυράννου διασκεψάμενος σὺν πλήθει μὲν θεῶν τὴν παράταξιν πεποιημένους αἰσχρὸν δὲ τέλος ὑπομείναντας· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν σὺν αἰσχύνη τῆς συμβολῆς ἄπρακτος ἀνεχώρει, ὁ δὲ καὶ μέσοις αὐτοῖς τοῖς στρατεύμασι κατασφαγεῖς πάρεργον ἐγένετο θανάτου· ταῦτ' οὖν πάντα συναγαγὼν τῇ διανοίᾳ, τὸ μὲν περὶ τοὺς μὴθὲν ὄντας θεοὺς ματαιάζειν καὶ μετὰ τοσοῦτον ἔλεγχον ἀποπλανᾶσθαι μωρίας ἔργον ὑπελάμβανε, τὸν δὲ πατρῶον τιμᾶν μόνον ᾤετο δεῖν Θεόν.

Ὅπως εὐξαμένῳ τὴν ὀπτασίαν ὁ θεὸς παρέσχε σταυρὸν ἐκ φωτὸς ἐν οὐρανῷ μεσημβρίᾳ καὶ γραφὴν παραινοῦσαν.

28 *Ἀνεκαλείτο δῆτα ἐν εὐχαῖς τοῦτον, ἀντιβολῶν καὶ ποτιώμενος φῆναι αὐτῷ ἑαυτὸν ὅστις εἶη καὶ τὴν ἑαυτοῦ δεξιὰν χεῖρα τοῖς προκειμένοις ἐπορέξαι. Εὐχόμενῳ δὲ ταῦτα καὶ λιπαρῶς ἰκετεύοντι τῷ βασιλεῖ θεο-*

ράνω των ὅλων Θεό τον βρήκε σωτήρα και φύλακα της βασιλείας και δωρητὴ κάθε καλού. Αφού λοιπόν ἔκανε μέσα του αὐτὴ τη διάκριση και σκέφτηκε ορθά, ὅτι δηλαδή ὅσοι στήριξαν τις ἐλπίδες τους σε πολλοὺς θεοὺς ἔχουν πέσει και σε περισσότερες συμφορές, σε βαθμὸ που να μὴ μείνει οὔτε η γενιά τους οὔτε η καταγωγὴ τους οὔτε η ρίζα τους οὔτε το ὄνομά τους οὔτε η μνήμη τους στους ανθρώπους, ἐνῶ ο πατρικός του Θεός εἶχε δώσει στον πατέρα του καθαρά και πάμπολλα δείγματα της δυνάμεις του, και αναλογιζόμενος ὅτι και ἐκεῖνοι που ἐξεστράτευσαν νωρίτερα ἐναντίον του τυράννου [της Ρώμης], ἔχοντας παραταχθεὶ ἐμπιστευόμενοι τους πολλοὺς θεοὺς εἶχαν αἰσχρὸ τέλος· γιατί, ο ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ταπεινωτικά ἀπέφυγε ἀπρακτος τη σύγκρουση, ἐνῶ ο ἄλλος σφάχτηκε στο μέσο των στρατευμάτων και ἐγινε δευτερεύον ἔργο του θανάτου· ὅλα λοιπόν αὐτὰ τα συνεκτίμησε στο μυαλό του, θεώρησε ὅτι εἶναι ἀνόητο να ματαιοπονεῖ με τους ἀνύπαρκτους θεοὺς και να κινδυνεύει να πέσει σε πλάνη μετὰ ἀπὸ τόσο μεγάλο ἔλεγχο και ἐκρίνε ὅτι πρέπει να τιμᾶ μόνον τον πατρικό Θεό.

Πῶς ο Θεός κατὰ τὴν προσευχὴ του ἐμφάνισε ὀπτασία φωτεινὸ σταυρὸ στον οὐρανὸ το μεσημέρι και προτρεπτικὴ ἐπιγραφὴ

28. Ἀνέπεμπε λοιπόν προσευχὴς σ' αὐτὸν το Θεά ἰκετεύοντας και παρακαλώντας να του ἀποκαλυφθεὶ ποῖος ἦταν και να του ἀπλώσει το δεξί του χεῖρ στα προκειμένα. Ἐνῶ λοιπόν ο βασιλιάς προσευχόταν και με ἐπίταση παρακαλοῦσε, του ἐμφανίζεται ἕνα πάρα πολὺ παράξενο θεϊκὸ σημάδι, που ἀντυχόν το ἔλεγε κάποιος ἄλλος δε θα γινόταν εὐκόλα πιστευτὸ

σημεία τις ἐπιφαίνεται παραδοξοτάτη ἦν τάχα μὲν ἄλλου λέγοντος οὐ βράδιον ἦν ἀποδέξασθαι αὐτοῦ δὲ τοῦ νικητοῦ βασιλέως τοῖς τὴν γραφὴν διηγουμένοις ἡμῖν μακροῖς ὕστερον χρόνοις, ὅτε ἠξιώθημεν τῆς αὐτοῦ γνώσεώς τε καὶ ὀμιλίας. ἔξαγγελαντος ὄρκους τε πιστωσαμένου τὸν λόγον, τίς ἂν ἀμφιβάλοι μὴ οὐχὶ πιστεῦσαι τῶ διηγήματι μάλισθ' ὅτε καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἀληθῆ τῶ λόγῳ παρέσχε τὴν μαρτυρίαν. Ἀμφὶ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας, ἤδη τῆς ἡμέρας ἀπακλινοῦσθα, αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἔφη ἐν αὐτῷ οὐρανῷ ὑπερκειμενον τοῦ ἡλίου σταυροῦ τροπαιὸν ἐκ φωτὸς συνσταμίονα γραφὴν τε αὐτῷ συνήρθαι λέγουσαν· τούτῳ κἄν θεάμεθα δ' ἐπὶ τῷ θεάματι κρατῆσαι αὐτὸν τε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἄπαν, ὃ δὴ στελλομένου τοῦ πολεμίου συνειπίετο τε καὶ θεαρὸν ἐγένετο τοῦ θεάματος.

Ὅπως ὁ Χριστὸς τοῦ Θεοῦ καθ' ὕπνου αὐτῷ φανείς ὁμοιότητι τοῦ σταυροῦ σημειῶν κεχρησθῆαι κατὰ τοὺς πολέμους προστάζει

20 Καὶ δὴ διαπορεῖν πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε, τί ποτε εἶη τὸ φάσμα. Ἐνθυνομένου δ' αὐτῷ καὶ ἐπὶ παλὸν λογιζομένου νύξ' ἐπέβη καταλαβούσα. Ἐνθα δὴ ὑπνοῦντι αὐτῷ τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ σὺν τῷ φανέντι κατ' οὐρανὸν σημειῶν ὄφθηναι τε καὶ παρακελευσασθαι, μίμημα ποιησάμενον τοῦ κατ' οὐρανὸν ὄφθέντος σημείου τούτῳ πρὸς τὰς τῶν πολεμίων συμβολὰς ἀλεξήματα χρησθαι.

και που καθὼς το δήλωσε ο ἴδιος ο νικητὴς βασιλιάς μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια σε μας που γράφουμε αὐτὸ το πόνημα, ὅταν αξιωθήκαμε να τον γνωρίσουμε και να τον συναναστραφούμε, και επιβεβαίωσε τα λόγια του με ὄρκα, ποιος θα εἶχε ἀμφιβολίες να μην πιστέψει στη διαβεβαίωσή του, προπαντὸς ὅταν ο χρόνος που επακολουθοῦσε επιβεβαίωσε τη μαρτυρία με ἀληθινὸ λόγο: Λίγο μετὰ το μεσημέρι και ὅταν η μέρα ἄρχισε να γέρνει, εἶπε ὅτι εἶδε με τα ἴδια του τα μάτια στον οὐρανὸ πάνω ἀπὸ τον ἥλιο σῆμα σταυροῦ αποτελούμενο ἀπὸ φως και ἀπὸ κάτω του να ὑπάρχει ἐπιγραφή που ἔλεγε: «Μ' αὐτὸ νίκα». [Εἶπε ἀκόμη ὅτι] στη θέα του σημείου τον κυριεῦσε ἐκπληξῆ, αὐτὸν και ὅλο το στρατὸ του, που τον ἀκολουθοῦσε σε κάθε ἐκστρατεία και εἶχε δει και αὐτὸς [ο στρατὸς] το παράξενο θέαμα.

Πῶς ο Χριστὸς τοῦ Θεοῦ ἐφανίστηκε στον ὕπνο του και τον πρόσταξε να χρησιμοποιεῖ στους πολέμους σημεία ὅμοια με το σταυρὸ

20. Ἐλεγε ἀκόμη ὅτι ἀπορούσε ἀπὸ μέσα του σαν πῶς ἦταν το σημεῖο. Κι ἐκὼ το διερευνῶσε και γιὰ πολλὴ ὥρα συλλογιζόταν νύχτωσε. Τὴν ὥρα λοιπὸν που κινῶταν ἐφανίστηκε ο Χριστὸς τοῦ Θεοῦ μαζί με το σημεῖο που εἶχε φανεῖ στον οὐρανὸ και τον πρόσταξε, ἀφ' ὃς κατασκευάσει ὁμοίωμα τοῦ σημείου που του παρουσιάστηκε στον αἰρᾶνι αὐτὸ να χρησιμοποιεῖ ὡς ἀποτροπὴ στις συγκατασκευὲς που με τὴν εχθροῦς.

Κατασκευή του αὐτοῦ σταυρικοῦ σημείου.

30 Ἄμα δ' ἡμέρα διαναστάς τοῖς φίλοις ἐξηγόρευε τὸ ἀπόρητον. Κάπειτα χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν δημιουργοὺς συγκαλέσας μέσος αὐτὸς καθίζανει καὶ τοῦ σημείου τὴν εἰκόνα φράζει, ἀπομμεῖσθαί τε αὐτὴν χρυσῷ καὶ πολυτελεσί λίθοις διεκελεύετο. Ὁ δὴ καὶ ἡμᾶς ὀφθαλμοῖς ποτε παραλαβεῖν αὐτὸς βασιλεύς, θεοῦ καὶ τοῦτο χαρισσαμένου, ἠξίωσεν.

***Ἐφρασις σταυροειδοῦς σημείου, ὅπερ νῦν οἱ Ῥωμαῖα λάβαρον καλοῦσιν.**

31 Ἦν δὲ τοιῶδε σχήματι κατασκευασμένον. Ὑψηλὸν δόρυ χρυσῷ κατημφισμένον κέρας εἶχεν ἐγκάρσιον σταυροῦ σχήματι πεποιημένον, ἄνω δὲ πρὸς ἄκρῳ τοῦ παντὸς στέφανος ἐκ λίθων πολυτελῶν καὶ χρυσοῦ συμπλεγμένους καταστήρικτος, καθ' οὗ τῆς σωτηρίου ἐπιγραφίας τὸ σύμβολον δύο στοιχεῖα τὸ Χριστοῦ παραδελούοντα ὄνομα διὰ τῶν πρώτων ὑπεσήμαινον χαρακτηριστικῶν, χιαζομένου τοῦ Ῥω κατὰ τὸ μεσαίτατον ἃ δὴ καὶ κατὰ τοῦ κράνου φέρειν εἴωθε κἂν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ὁ βασιλεύς. Τοῦ δὲ πλαγίου κέρας τοῦ κατὰ τὸ δόρυ πεπαρμένου ὀθόνη τις ἐκκρεμῆς ἀπηώρητο, βασιλικὸν ὕφασμα ποικιλία συνημμένων πολυτελῶν λίθων φωτὸς αὐγαῖς ἐξαστραπτόντων καλυπτόμενον σὺν πολλῷ τε καθυφασμένον χρυσῷ, ἀδιήγητόν τι χρῆμα τοῖς ὀρώσι παρέχον τοῦ κάλλους. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ φᾶρος τοῦ κέρας ἐξημμένον σύμμετρον μήκους τε

Κατασκευή παρόμοιας σταυρικής σημαίας

30. Ὄταν σηκώθηκε το πρωί, διηγήθηκε στους φίλους του το μυστικό. Κι αφού έπειτα κάλεσε κοντά του τους τεχνίτες του χρυσού και των πολύτιμων λίθων, κάθεται ο ίδιος ανάμεσά τους και τους εξηγεί το σχήμα του σημείου και τους διέταξε να φιλοτεχνήσουν απομίμησή του με χρυσό και πολύτιμους λίθους. Αυτό το σύμβολο μας αξίωσε και εμάς ο ίδιος ο βασιλιάς, με την πρόσθετη αυτή χάρη του Θεού, να το δούμε με τα μάτια μας.

Αποτύπωση της σταυροειδούς σημαίας, την οποία τώρα οι Ρωμαίοι ονομάζουν λάβαρο

31. Είχε λοιπόν κατασκευασθεί σε τέτοιο σχήμα: Ένα ψηλό δόρυ επικαλυμμένο με χρυσό είχε εγκάρσιο κέρας σε σχήμα σταυρού και στο τελείως επάνω άκρο του στηριζόταν στεφάνι φιλοτεχνημένο από πολύτιμους λίθους και χρυσό, με ένθετο το σύμβολο της σωτήριας προσταγής, δύο γράμματα που δήλωναν το όνομα του Χριστού, το Χι δηλαδή και ακριβώς στη μέση του το Ρω· αυτά, ως γνωστόν, συνήθιζε να τα έχει χαραγμένα και πάνω στο κράνος του ο βασιλιάς και στα μετέπειτα χρόνια. Από το πλάγιο κέρας που είχε διαπερασθεί από το δόρυ ανέμιζε ένα κρεμασμένο πανί, βασιλικό ύφασμα γεμάτο με ποικιλία πάνω του από πολυτελή πετράδια που άστραφταν στο αντιφέγγισμα του φωτός και ολοκέντητα με πολύ χρυσό, που προκαλούσε κάποιο απερίγραπτο συναίσθημα με την ομορφιά σε όσους το κοίταζαν. Αυτό το ύφασμα λοιπόν το κρεμασμένο από το κέρας είχε στο σχήμα του συμμετρία στο

καὶ πλάτους περιγραφὴν ἀπελάμβανε· τὸ δ' ὄρθιον δάρυ, τῆς κάτω ἀρχῆς ἐπὶ πολὺ μηχανόμενον ἄνω μετέωρον, ὑπὸ τῷ τοῦ σταυροῦ τροπαίῳ πρὸς αὐτοῖς ἄκροις τοῦ διαγραφέντος ὑφάσματος τὴν τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως εἰκόνα χρυσὴν μέχρι στέρνων τῶν τ' αὐτοῦ παιδῶν ὁμοίως ἔφερε. Τούτῳ μὲν οὖν τῷ σωτηρίῳ σημείῳ πάσης ἀντικειμένης καὶ πολεμίας δυνάμεως ἀμυντηρίῳ διὰ παντὸς ἐχρήτο βασιλεύς, τῶν τε στρατοπέδων ἀπάντων ἡγεῖσθαι τὰ τούτου ὁμοιώματα προσέταττεν.

Ὅπως κατηχήθῃς Κωνσταντῖνος τὰς θείας γραφὰς ἀνεγίνωσκεν.

- 32 Ἀλλὰ ταῦτα σμικρὸν ὕστερον. Κατὰ δὲ τὸν δηλωθέντα χρόνον τὴν παράδοξον καταπλαγεὶς ὄψιν, οὐδ' ἔτερον Θεὸν ἢ τὸν ὀφθέντα δοκιμάσας σέβειν, τοὺς τῶν αὐτοῦ λόγων μύστας ἀνεκαλεῖτο, καὶ τίς εἶη θεὸς οὗτος ἡρώτα τίς τε ὁ τῆς ὀφθείσης ὄψεως τοῦ σημείου λόγος. Οἳ δὲ τὸν μὲν εἶναι Θεὸν ἔφασαν Θεοῦ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου μονογενῆ παιῖδα, τὸ δὲ σημεῖον τὸ φανὲν σύμβολον μὲν ἀθανασίας εἶναι, τρόπαιον δ' ὑπάρχειν τῆς κατὰ τοῦ θανάτου νίκης, ἣν ἐποιήσατό ποτε παρελθῶν ἐπὶ γῆς, ἐδιδασκόν τε τὰς τῆς παρόδου αἰτίας, τὸν ἀκριβῆ λόγον αὐτῷ τῆς κατ' ἀνθρώπους οἰκονομίας ὑποτιθέμενοι. Ὁ δὲ καὶ τούτοις μὲν ἐμαθητεύετο τοῖς λόγοις, θαῦμα δ' εἶχε τῆς ὀφθαλμοῖς αὐτῷ παραδοθείσης θεοφανείας, συμβάλλων τε τὴν οὐράνιον ὄψιν τῇ τῶν λεγομένων ἐρμηνείᾳ τὴν διάνοιαν ἐστηρίζετο,

πλάτος καὶ στο μήκος [ἦταν τετράγωνο]. τὸ ὄρθιο κοντάρι, που υψωνόταν αρκετὰ μακρὺ ἀπὸ κάτω, εἶχε στὴν κορυφή καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τρόπαιο τοῦ σταυροῦ πρὸς τὰ ἄκρα τοῦ υφάσματος που περιγράψαμε χρυσὴ παράσταση τοῦ θεοφιλοῦς βασιλιά μέχρι τοῦ στέρνου τοῦ καθὼς καὶ τῶν παιδιῶν του. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ σωτήριο λάβαρο τὸ χρησιμοποιοῦσε συνέχεια στὸ ἐξῆς ὁ βασιλιάς ὡς προπύργιο ἀπέναντι κάθε ἐπιτιθέμενης καὶ ἐχθρικής δυνάμεως καὶ διέταξε νὰ προπορεύονται μπροστὰ ἀπὸ ὅλα τὰ στρατιωτικὰ τοῦ τμήματα ὁμοιώματά του.

Πὼς κατηχήθηκε ὁ Κωνσταντῖνος καὶ διάβαζε τὰ ἱερά βιβλία

32. Ἀλλὰ αὐτὰ ἔγιναν λίγο ἀργότερα. Πρὸς τὸ παρὸν, κατὰ πλῆκτος ἀπὸ τοῦ παράξενο θέαμα καὶ ἔχοντας αποφασίσει νὰ πιστεύει ὄχι σὲ ἄλλον ἀπὸ τοὺς θεοὺς παρά σ' αὐτὸν που τοῦ ἀποκαλύφθηκε, κάλεσε κοντὰ του τοὺς μύστες τῆς διδασκαλίας του καὶ τοὺς ρωτοῦσε ποιοὺς ἦταν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ ποια ἦταν ἡ σημασία τοῦ οράματος που εἶδε. Κι ἐκεῖνοι του ἀπάντησαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ καὶ τὸ σημεῖο που του ἐμφανίστηκε εἶναι σύμβολο βέβαια ἀθανασίας καὶ συνάμα ἀποτελεῖ τρόπαιο τῆς νίκης κατὰ τοῦ θανάτου, που πέτυχε κάποτε ὅταν ἦλθε στὴ γῆ καὶ του ἐξηγοῦσαν τίς αἰτίες τῆς ἐλευσῆς του, ἀναφέροντας σ' αὐτὸν τὸν ἀκριβῆ λόγο τῆς σημασίας τῆς ἐνανθρώπισή τους. Κι αὐτὸς μαθήτευε σ' αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ θεωροῦσε θαῦμα τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ που ἐμφανίστηκε μπροστὰ στα μάτια του καὶ ἀντιπαραβάλλοντας τὸ οὐράνιο θέαμα με τὴν ἐρμηνεία τῶν ὄσων του ἔλεγαν [οἱ μύστες] στερέωνε τὴν πίστη του με τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ γνώση αὐτῶν τῶν πραγμάτων τοῦ

θεοδίδακτον αὐτὸ τὴν ταύτην γνώσιν παρεῖναι περὶ θεο-
μαίας καὶ αὐτὸς δ' ἤδη πάλιν ἐπέειπε ἀναγνώσασθαι
πρωτογενὴν ἦσαν.

Καὶ δὴ πάλιν τοῦ θεοῦ ἰσχυρὰ παρεῖδους αὐτῷ περὶ
παισῶν τὴν ἰσχύοντα θεῶν παύσας δεῖν αὐτοῦ θεοματίας
πάλιν κλῆματα ἀναγνώσασθαι ταῖς εἰς αὐτὸν ἀγαθαῖς
ἐπιπέμει αὐαῖς τοῦ λατοῦν τοῦ πρωτοκλασάτου πρὸς τὴν
ἐπιπέμειν καταπέμειν.

Περὶ τῶν Μαξεντίου μοιχείων τῶν ἐν Ρώμῃ

33 Καὶ γὰρ δὴ πάλιν ἦν ὁ ταύτη προαρκτίας τὴν
ἀπαλειψασαν πάλιν δυσπειθείας καὶ ἀνοσιουργίας ἐγ-
χεῖται ὡς ἀπὸν τόλμημα παρεῖναι μιαιφῶν καὶ ἀκα-
θάρτου πράξεως Μαξεντίου γέ τοι τῶν ἀνδρῶν τὰς
κατὰ νόμον γυναικῶν αὐτῶν ἐνδύοντων αἰσχρότητα
πάλιν ἔλασσαν ἀπέπειτα καὶ ταῦτ' οὐκ ἀστήμας οὐδ'
ἀσπῆμα ἀλλ' αὐτῶν ἐμπιστοῦν τῶν τὰ πρωτεία
τῆς Ρωμαίων συγκλήτου βουλής κατέχουσι Μυρίας
μὲν οὖν ἐλεθῆρας γυναῖκων ἐνδύοντων αἰσχρῶς οὐκ εἶ-
χον ἴσως ἐπιπέμει τὴν ἀκαθάρτη καὶ ἀκόλαστον αὐτοῦ
ψυχῆν ὡς ἂν καὶ Χριστιανῶν ἐναγείρει καὶ οὐκ ἐπ' οὐδὲν
τὸ ἦν εἰσεῖναι τῶν μοιχείων ἐπιπέμειν. Θάττον γοῦν
τὴν ψυχῆν ἐναγείρει ἢ τὸ σῶμα αὐτῷ παρεχόμενον
ἐπιπέμειν αὐτῷ.

Ὅπως ἡ τῆς ἐπιπέμειν διὰ σωφροσύνην αὐτήν
ἐπέμειν.

34 Μία γυνὴ πάλιν αὐτῷ ἐπιπέμειν ἀνδρῶν τὴν
ἐπιπέμειν ἀκαθάρτην ἐπιπέμειν, ὡς ἐπιπέμειν τῆς αἰσχύνης

ἦταν θεοδίδακτη. Ἐπειτα καὶ ὁ ἴδιος πήρε τὴν ἀπόφαση νὰ
στραφεῖ σὲ ἱερά ἀναγνώσματα.

Μάλιστα ἔκανε συμπαρακαθήμενούς του τοὺς ἱερεῖς τοῦ
θεοῦ καὶ θεώρησε ὅτι ἔπρεπε νὰ τιμᾷ με κάθε εἶδους λατρεία
το θεοῦ που του παρουσιάστηκε μπροστά του. Κι ἔπειτα, στη-
ρίζοντας δυνατὰ τὶς ἀγαθὲς ἐλπίδες σ' αὐτόν, ὄρμησε στὴ συ-
νέχεια νὰ σβῆσει τὴν ἀπειλή τῆς τυραννικῆς φωτιάς.

Για τὶς μοιχείες τοῦ Μαξεντίου στὴ Ρώμη

33. Γιατί, ἐκεῖνος που εἶχε τότε ἀρπάζει τὴ βασιλεύουσα
πόλη εἶχε ἐκτραπέι [τόσο] πολὺ σὲ ἀσέβειες καὶ ἀνοσιουργή-
ματα, ὥστε νὰ μὴν παραλείπει κανένα τόλμημα μιαιφῶν καὶ
βρόμικης πράξης. Χωρίζοντας γιὰ παράδειγμα τὶς νόμιμες
σζύγους ἀπὸ τοὺς ἀνδρες τοὺς καὶ συνουσιαζόμενος μ' αὐτὲς
αἰσχρότατα, τὶς ἐπέμειν πίσω στους ἀνδρες τοὺς, καὶ μάλιστα
ὄχι ἀπὸ ἀσημοῦς καὶ ἀνώνυμοις ἀλλὰ, μεθυσμένος, ἀπὸ τοὺς
κατόχους τῶν πρωτοκλασάτων τῆς συγκλήτου τῶν Ρωμαίων.
Ἄν καὶ συνουσιαζόταν αἰσχρὰ με ἀναρίθμητες ἐλεύθερες γυ-
ναῖκες, δὲν ἤξερε πῶς ἀλλιῶς νὰ κορέσει τὴν ἀχαλίνωτη καὶ
ἀκόλαστη ψυχῆ του. Κι ὅταν ἐπιχείρησε νὰ κάνει τὸ ἴδιο καὶ
σὲ χριστιανῆς γυναῖκες, δὲν μπορούσε καθόλου νὰ βρεῖ εὐκό-
λους τρόπους μοιχείας. Γιατί αὐτὲς προτιμοῦσαν κωρύτερα νὰ
παραδώσουν τὴν ψυχῆ τους στὸ θάνατο παρά νὰ παρέδιδαν σ'
αὐτόν τὸ σῶμα τοὺς γιὰ νὰ τὶς διαφθεῖρει.

Πῶς ἡ γυναῖκα τοῦ ἐπαρχοῦ αυτοκτόνησε ἀπὸ σεμνότητος

34. Μία π.χ. γυναῖκα ἐνὸς ἀνδρῶν συγκλητικῶν ὁ ὁποῖος
εἶχε ἐκεῖ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπαρχοῦ, μόλις διαπίστωσε ὅτι ἦταν